

ГАЛИНА ЧОРНОВОЛ АНГЛІЗМИ В СУЧАСНІЙ ЕКОНОМІЧНІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Специфічною особливістю нинішньої науки є стрімкий розвиток та інтеграція всіх її галузей та напрямків, становлення нових інформаційних технологій. Поява нових понять і співвідносних з ними знаків-термінів, серед них і запозичених, відбувається на сучасному етапі швидше, ніж будь-коли. Цьому значною мірою сприяє активізація культурних, торговельних, наукових, туристичних зв'язків України з іншими державами, функціонування спільних підприємств, обмін кадрами. Власне, відбувається інтенсифікація спілкування носіїв різних мов, що неминуче зумовлює й зростання кількості запозичень.

Значна кількість термінів серед новоутворених слів пов'язується з потребами номінації нових явищ і процесів, викликаних прогресом, інтеграційними перетвореннями в економіці, політиці, техніці тощо. «Термінологія, — зазначає Л. Симоненко, — це та ділянка лексико-семантичної системи мови, в якій міжмовні контакти найбільш виразні» (Симоненко Л. О. Формування української біологічної термінології. — К., 1991).

Запозичення іншомовних одиниць відбувається протягом усього часу розвитку науки й техніки, оскільки лексеми такого типу значною мірою задовольняють потреби термінологічної номінації. Нині на посилену увагу заслуговує процес переважного запозичення одиниць англійської мови (йдеться про обидва варіанти — англійський та американський).

Щодо запозичених термінів економіки на зразок *бартер*, *брокер*, *дилер*, *дистриб'ютор*, *маркетинг*, то значна їх кількість була запозичена давно, але вживалася переважно в мові спеціалістів.

У складі запозиченої лексики відзначаємо одиниці, які дублюють терміни власне національного походження. Здебільшого їх поява зумовлена функціональним розмежуванням. Так, зокрема, англломовний термін: а) використовується для заміни описового звороту: *deliveri (delivery)* замість *письмове розпорядження про видачу товару*, *lot (lot)* замість *партія товару*; б) вносить додаткові семантичні відтінки в поле значення відповідного національного терміна: термін *тендер (tender)* відрізняється від власне національного *торги* у значенні 'конкурс для продавців на товар з певними техніко-економічними характеристиками' за додатковою семантичною ознакою 'конкурс для продавців на світовому ринку'; в) має коротшу форму порівняно з національним відповідником: *бартер (barter)* замінює українське сполучення *товарообмін*.

Англломовні запозичення, називаючи нові поняття певної галузі науки, спрямовані на вдосконалення професійної комунікації.

Стосовно передумов запозичення іншомовної лексики слід зауважити таке: якщо кілька запозичених одиниць об'єднуються за певною ознакою, тобто мають спільне тематичне значення чи повторювані морфеми, то вказані терміни входять у мову досить активно і практично без перешкод. Наприклад, у сучасній економічній терміносистемі фіксуємо групу термінів англійського походження на позначення понять економічних процесів зі спільним компонентом *-інг (-инг)* (*лізинг*, *холдинг*, *кліринг*, *маркетинг*, *франчайзинг*) або терміни на позначення особи за родом діяльності зі спільним елементом *-ер* (*маклер*, *брокер*, *дилер*, *менеджер*, *рієлтер*, *сюрвеєр*). На початку ХХ ст. в українській ринковій терміносистемі одиниць вживалися лише слова *маклер*, *брокер*, а також термін *фактор*. Поступово ці групи починають поповнюватися новими зразками з усе більшою інтенсивністю, що на сучасному етапі зумовлює вже навіть деяке перевантаження запозиченими одиницями з компонентом *-інг* та його варіантами (так, було зафіксовано використання в текстах періодики терміна *еквайринг*: *Серйозні банки щорічно планують зростання клієнтської бази (філіальної мережі, мережі еквайрингу)*) («Галицькі контракти» (надалі — ГК) — 2001. — №1-2), однак жоден зі спеціальних сучасних тлумачних словників не розкриває суті цього поняття. Причому такі випадки трапляються досить часто.

Було б неправильним уявляти процес запозичення українською термінологією англійських одиниць як односторонній процес. Освоєння запозичених слів мовою-реципієнтом є складним та багатоплановим, оскільки фактично відбувається взаємодія двох мовних систем. Іншомовні одиниці, з одного боку, запозичуються в нашу мову без змін чи з незначними змінами графічного та звукового оформлення. У періодичних виданнях спостерігаємо різнобій саме у графічному оформленні економічних термінів: *На анкету відповідає В'ячеслав Поврозник, директор компанії «Віннер Імпортс Україна» — офіційного дистрибутора товарів* (ГК — 2001. — №1-2) — *Нині такі касові фільми, як свого часу «Малюк» Великого Німого, дистриб'ютори надають у першу чергу кінотеатрам, обладнаним за останнім словом техніки* (ГК — 2002. — №4). Унормованим нині є вживання терміна *дистриб'ютор*, однак досить часто автори текстів періодики використовують і ненормативний варіант. Або інший приклад. Значні хитання спостерігаються в оформленні терміна *офшор*: *Програла передусім підприємства, що зареєстровані в різноманітних «внутрішніх офшорах» і платили податок на прибуток близько 13%* (ГК — 2002. — №7); *Фірма знаходиться в Україні, це ваш офф-шор і ваша кримінальна справа («Високий замок»* (надалі — ВЗ) — 2001. — 13.06). Причому різночитання в його графічному написанні існують навіть у сучасних тлумачних економічних словниках. Так, трапляються варіанти *офшор* (В. Коломойцев), *офшор* (В. Науменко), *офф-шор* (Т. Кияк). У колах спеціалістів відповідної галузі найбільш уживаним є варіант *офшор*, що можна пояснити його найвищим ступенем адаптованості щодо правил українського правопису та здатністю до необмеженого словотворення. Тому вважаємо доцільним уживання саме цього варіанта спеціальної одиниці всупереч модній сучасній традиції всі запозичені з англійської мови слова максимально наближувати до графічних правил англійської мови (в англ. мові — *off-shor*).

З іншого боку, можна спостерігати у запозичених одиницях деякі зміни на морфологічному рівні: а) терміни підпорядковуються правилам української мови, при словозміні додаються флексії: *Система відстеження депозиту (Deposyt Trecking System — DSA) працює в усіх напрямках і контролює не тільки перелічені операції, а й ті, що не відразу помітні федеральним агентам* (ГК — 2001. — №32); *Вони займаються порівняно новою формою роботи з кадрами в Україні — аутстафінгом (це — система тимчасової і тимчасово-постійної зайнятості)* (ГК — 2002. — №20); *За такого географічного та продуктового діапазону і зрослих фінансових масштабів діяльності проблеми ефективності управління, планування та контролю вимагають реінжинірингу — перебудови бізнесу* (ГК — 2001. — №12); *ДВАТ «Шахта «Павлоградська» оголошує про проведення тендера із закупівлі гірничо-шахтного обладнання* (ГК — 2001. — №22); б) англійські терміни мають значну словотвірну активність, що виявляється в здатності продукувати нові слова практично всіма способами українського словотворення, серед яких найактивнішим є суфіксація: *бартер+н-ий, рентинг+уванн-я, трансферт+н-ий, партнер+ськ-ий*.

Деякі групи лексики є активними у формуванні словосполучень-кальок, і тут особливо виділяється ряд прикметників на позначення кольору. Практично всі назви кольорів мають у системі спеціальної лексики переносне значення, частина яких є результатом впливу іншомовних одиниць. Так, сполучення *сірі дилери* є калькою з англійської *grey dilers*, *сірий ринок* — з англійської *grey market*, *сірий імпорт* — з англійської *grey import* (сполучення з прикметником *сірий* функціонують на позначення напівлегальних осіб, операцій та структур у економіці), «зелені» у значенні 'долари' — з англійської *greens*, *блакитні осколки* — з англійської *blue chip*: *Основною перешкодою на шляху до «офіційної міцубісизації» були зусилля сірих дилерів, які використали лазівки у недосконалому законодавстві для тіньового розмитнення машин* (ВЗ — 2001. — 11.03); *Обсяги продажу офіційних автоімпортерів упали менше, ніж сумарний продаж марок, які вони представляють, що свідчить про витіснення з ринку сірого імпорту* (ГК — 2001. — №11); *Якщо місяць тому кредити в іноземній валюті коштували 18-20%, то зараз банки позичають «зелені» під 15-16% річних* (ГК — 2001. — №5); *Головний банк рятував своїх дилерів банку тим, що продавав «зелені» з власних резервів (а не купував їх, як зараз)* (ВЗ — 2001. — 15.10).

Отже, можна стверджувати, що вплив іншомовної, зокрема англійської, лексики на сучасну українську термінологію взагалі та економічну як її підсистему є більш інтенсивним та багатоплановим порівняно з попередніми десятиріччями. Тому необхідно чітко визначитися: наскільки доречним і необхідним є запозичення у кожному окремому випадку і чи не шкодитиме їх надмірна кількість комунікативним процесам у мові.